

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua. Olemme keränneet lausunnon pohjaksi työpajakentän näkemyksiä kyselyllä, johon vastauksia saatiin yhteensä 112 kaikista Manner-Suomen maakunnista. Vastausten voi katsoa edustavan valtakunnallisesti työpajakenttää.

Into pitää myönteisenä, että esityksessä korostetaan tarvetta vahvistaa nivelvaiheen ratkaisuja ja ehkäistä nuorten putoamista koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. On tärkeää, että työpajatoiminta tunnustetaan aiempaa selkeämmin oppivelvollisuuden suorittamisen ympäristönä ja eräissä tilanteissa rajatun ajanjakson ajan myös sen itsenäisenä suorittamistapana. Into katsoo, että on tarkoituksenmukaista vahvistaa työpajatoiminnan asemaa ja tukea nuorten kiinnittymistä koulutuspolulle.

Työpajatoiminnassa kohdataan usein nuoria, jotka ovat keskeyttäneet toisen asteen opinnot tai tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai jotka eivät ole löytäneet itselleen soveltuvaa koulutuspaikkaa. Näiden nuorten tilanteet ovat moninaisia ja liittyvät usein oppimisvaikeuksiin, mielenterveyden haasteisiin tai elämänhallinnan pulmiin. Into pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että nuorten työpajatoiminnan valtionavustusta voi käyttää näiden työpajakasojen tuottamiseen, mutta moni nuori tarvitsee pidempikestoista monialaista tukea, jota pelkkä esityksen mukainen lyhytaikainen (max. 2 kk) jakso ei yksin turvaa.

Into korostaa, että työpajatoiminnalla on jo vakiintunut rooli koulutuksen järjestäjien kumppanina ja vaihtoehtoisena oppimisympäristönä. Työpajoilla suoritetaan tutkinnon osia, tuetaan opintoihin palaamista ja ehkäistään koulutuksen keskeyttämistä. Kolmannen sektorin työpajat toimivat usein palveluntuottajina, kun taas kunnallisten työpajojen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyö on

perustunut tyypillisesti kumppanuuteen ilman erillistä korvausta. Lakiesityksessä tämä yhteistyö tunnustetaan, mutta sen laajuutta, toteutusmalleja ja resursointia ei kuvata riittävästi. Näiden rakenteiden ja rahoituksen tarkempi huomioiminen on välttämätöntä sekä yhteistyön toimivuuden ja vahvistamisen että uudistuksen vaikutusten arvioimisen kannalta.

Nykyisissä yhteistyörakenteissa työpajojen ja koulutuksen järjestäjien välinen rahoitus on usein epäselvää ja vaihtelevaa silloin, kun nuori on jo oppilaitoksessa kirjoilla. Työpajat tarjoavat oppimisympäristöjä ja tuottavat yksilöllistä valmennusta, mutta rahoitus ei systemaattisesti seuraa nuorta. Tämä johtaa tilanteisiin, joissa työpajat kantavat merkittävän osan kustannuksista ilman vastaavaa korvausta. Into katsoo, että suoritettaessa oppivelvollisuutta työpajalla, myös siihen kuuluvan rahoituksen on siirryttävä työpajatoimintaan. Selkeällä rahoitusmallilla varmistettaisiin, että koulutuksen järjestäjän vastuulla olevien nuorten tilanteeseen voidaan vaikuttaa riittävän ajoissa, eikä nuoren aina ole tarvinnut pudota opinnoista.

Inton mielestä esityksen olennainen puute liittyy rahoitukseen. Uusia määrärahoja ei osoiteta, vaikka työpajatoiminnan tehtävät ja vastuut laajenevat. Into katsoo, että työpajajaksoille tulee osoittaa erillinen ja ennakoitavissa oleva rahoitus. Mikäli uutta rahoitusta ei osoiteta, tulee varmistaa, että tähän tehtävään kohdentuu riittävä rahoitus koulutussektorin budjetista, kuten esityksessä mainituista lukiokoulutuksen käyttökustannuksista ja ammatilliseen koulutukseen kohdennettavista määrärahoista. Inton mielestä pelkkä mahdollistava kirjaus ei ole riittävä, vaan rahoituksen tulee perustua selkeään ja velvoittavaan sääntelyyn.

Into arvioi, että esitetyn lakimuutoksen myötä oppivelvollisten nuorten ohjautuminen työpajatoimintaan lisääntyy. Tämä kasvattaa myös tuen tarpeita ja edellyttää vastaavasti riittäviä henkilöstö- ja toimintaresursseja. On huomattava, että koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten määrät ovat monin paikoin jo nyt merkittäviä: esimerkiksi Joensuussa oli syksyllä 2025 70 oppivelvollista nuorta ilman opintopaikkaa. Into korostaa, että asiakasmäärien ja työpajojen tehtävien laajentuessa on olennaista turvata kestävä rahoituspohja, jotta toiminnan laatu ja vaikuttavuus voidaan turvata.

Into huomauttaa, että esitys on ongelmallinen nuorten yhdenvertaisuuden näkökulmasta, koska työpajalla oppivelvollisuutta suorittavilla nuorilla ei ole vastaavia opintososiaalisia etuuksia kuin koulutuksessa olevilla. Tämä voi heikentää osallistumismahdollisuuksia, koulutusmotivaatiota ja lisätä eriarvoisuutta. Into katsoo, että vähintään keskeiset opintososiaaliset etuudet tulee ulottaa myös työpajajaksoihin kuitenkin ilman, että opintotukikuukaudet kuluvat. On myös huomattava, että työpajoille ohjautuvat oppivelvolliset nuoret ovat jo ennestään myös taloudellisesti muita nuoria heikommassa asemassa. Esitetty malli vahvistaa heidän eriarvoista asemaansa ja voi syventää syrjäytymisen riskejä.

Esityksessä oletetaan, että nuorelle voidaan osoittaa koulutuspaikka kahden kuukauden kuluessa. Tämä on Inton mielestä esityksen toinen keskeinen puute. Käytännössä osa nuorista tarvitsee

pidemmän valmentavan vaiheen, eikä sopivaa koulutuspaikkaa ole aina saatavilla lyhyessä ajassa. Into korostaa, että kahden kuukauden enimmäiskesto on monissa tilanteissa liian lyhyt, eikä mahdollista riittävää työskentelyä nuoren tilanteen edistämiseksi. Jaksojen keston tulee olla joustavampi ja perustua nuoren tarpeisiin. Into esittää, että jaksojen enimmäiskesto on kahden kuukauden sijaan kuusi kuukautta.

Into toteaa, että työpajajakso toimii tarkoituksenmukaisena keinona ehkäistä nuorten koulutuksen ulkopuolelle putoamista ja syrjäytymistä sekä tukea arjen rytmiä, toimintakykyä ja opiskeluvalmiuksia. Työpajojen vahvuudet ovat valmennuksellisessa ja nuorisotyöllisessä työotteessa sekä niiden tarjoamissa toiminnallisissa ja yhteisöllisissä oppimisympäristöissä. Koulutuksen järjestäjien ja työpajojen yhteistyötä tulee vahvistaa toiminnallisella, sopimuksellisella sekä rahoituksellisella tasolla. Yhteistyön tulee perustua selkeään työnjakoon ja tavoitteisiin sekä resurssien tarkoituksenmukaiseen jakautumiseen.

Into korostaa, että työpajojen toteuttama valmennustyö ja niiden tarjoamat oppimisympäristöt ovat osa nuoren koulutuspolun rakentamista, minkä vuoksi myös rahoituksen tulee seurata nuorta työpajaympäristöön. Työpajojen tulee saada riittävä korvaus niiden toteuttamasta työstä.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Into katsoo, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevat muutokset, erityisesti mahdollisuus järjestää koulutusta aiempaa joustavammin ja osatoteutuksina, ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Ne voivat parhaimmillaan lisätä koulutuksen saavutettavuutta ja mahdollistaa yksilöllisemmät opintopolut.

Inton mielestä TUVA-koulutuksen kehittämisessä tulee kuitenkin huomioida vahvemmin niiden nuorten tarpeet, joilla on samanaikaisia oppimiseen, mielenterveyteen ja elämäntilanteeseen liittyviä haasteita. Pelkkä rakenteellinen joustavoittaminen ei riitä, jos rinnalle ei rakenneta riittäviä monialaisia tukirakenteita. On olemassa riski, että kaikkein eniten tukea tarvitsevat nuoret ohjautuvat joustavampiin, mutta kevyemmin resursoituihin ratkaisuihin, joissa heidän tuen tarpeisiinsa ei vastata riittävästi.

Into toteaa, että työpajat toimivat jo nykyisin yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa TUVA-opintojen tukena ja täydentävinä oppimisympäristöinä, ja kokemukset ovat varsin myönteisiä. Tämä yhteistyö mahdollistaa kokonaisvaltaisen valmennuksellisen tuen sekä joustavamman ja yksilöllisemmän tavan kiinnittyä opintoihin erityisesti niille nuorille, joille oppilaitosympäristö on haastava. Into katsoo, että työpajojen roolia TUVA-koulutuksen toteuttajina tulee vahvistaa ja tunnistaa nykyistä selkeämmin sekä lainsäädännössä että toimeenpanossa, jotta yhteistyön rakenteet ja resurssit voidaan varmistaa pitkäjänteisesti.

Into katsoo, että tulee selvittää mallia, jossa kriteerit täyttävillä työpajoilla olisi mahdollisuus hakea oikeutta TUVA-koulutuksen järjestämiseen. Tämän tulisi olla selkeästi mahdollisuus, ei yleisesti työpajoille kohdennettu velvoittava tehtävä. Työpajojen vahvempi rooli TUVA-koulutuksessa vahvistaisi koulutusjärjestelmän kykyä tavoittaa ja tukea niitä nuoria, jotka eivät kiinnity perinteisiin oppimisympäristöihin. Työpajojen valmennuksellinen, toiminnallinen ja yhteisöllinen toimintatapa täydentää oppilaitosympäristöä ja voi vähentää opintojen keskeytymistä sekä nuorten putoamista palvelujen ja koulutuksen ulkopuolelle. Lisäksi työpajojen vahvempi hyödyntäminen voisi parantaa koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja vahvistaa koulutuksen, nuorisotyön sekä sosiaali- ja terveystalvelujen välistä yhteistyötä tukea tarvitsevien nuorten kohdalla.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Into katsoo, että perusopetuslakiin, ammatilliseen koulutukseen ja lukiolakiin esitettävät muutokset ovat tavoitteeltaan kannatettavia. On tärkeää varmistaa, että jokaisella nuorella on mahdollisuus päästä koulutukseen sekä perusopetuksen jälkeen että keskeyttämistilanteiden jälkeen. On huomattava, että työpajat toimivat jo nyt ammatillisen koulutuksen lisäksi myös perusopetuksen ja lukiodien kumppaneina ja tuottavat niille palveluita. Myös näiltä osin työpajojen saama rahoitus on varmistettava.

Inton mielestä kokonaisvaltaista tukea tarvitsevan nuoren näkökulmasta pelkkä pääsy koulutukseen ei kuitenkaan riitä, vaan keskeistä on riittävä ohjaus, tuki ja opiskeluhoito. Ilman näitä osa nuorista jää edelleen koulutuksen ulkopuolelle eikä kykene kiinnittymään opintoihin tai etenemään niissä. Näiden nuorten kohdalla tarvitaan joustavia ja yksilöllisiä ratkaisuja, jotka yhdistävät oppimisen, arjenhallinnan vahvistamisen ja kuntouttavat elementit. Into korostaa, että tässä kokonaisuudessa nuorten työpajatoiminta toimii tärkeänä täydentävänä oppimisympäristönä ja tukimuotona erityisesti tilanteissa, joissa opinnot eivät etene oppilaitoksessa. On tärkeää, että perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät tunnistavat työpajatoiminnan roolin vaihtoehtoisena oppimisympäristönä sekä hyödyntävät sitä nykyistä vahvemmin osana nuoren yksilöllistä opintopolkua.

Esityksen taustassa viitataan kuntouttavan opetuksen malliin, jossa yhdistyisivät koulutus, työpajatoiminta ja sosiaali- ja terveystalvelut. Into pitää kuntouttavan opetuksen ja vastaavien monialaisten ratkaisujen kehittämistä tärkeänä, jotta kaikkein eniten tukea tarvitsevien nuorten tarpeisiin voidaan vastata nykyistä paremmin. Samalla Into peräänkuuluttaa, että jo valmisteluvaiheessa on varmistettava, että tarvittava sote-palveluiden ja koulutuksen järjestämisen rahoitus seuraa oppilasta ja opiskelijaa.

Pietikäinen Reetta

Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta